יצא לחירות[א] א״ל רבי יוחנן כל כך יש בידך ואני שונה הכותב שטר אירוסין לשפחתו ר״מ אומר מקודשת וחכ״א [א]אינה מקודשת כדאמר רבה בר רב שילא כשרבו הניח לו תפילין הכא נמי [ב]כשרבו השיאו אשה ומי איכא מידי דלעבדיה לא מעבד ליה איסורא ואיהו עבד איסורא אמר ר״נ בר יצחק הכא במאי עסקינן דאמר לה צאי בו והתקדשי בו רבי מאיר סבר ° יש בלשון הזה לשון שחרור ורבנן סברי אין בלשון הזה לשון שחרור א״ר יהושע בן לוי עבד שהניח תפילין בפני רבו יצא לחירות [ג]מיתיבי [ג]לוה הימנו רבו או שעשאו רבו אפוטרופוס או שהניח תפילין בפני רבו או שקרא שלשה פסוקים בבהכ״נ בפני רבו ה״ז לא יצא לחירות אמר רבה בר רב שילא [ד]כשרבו הניח לו תפילין כי אתא רב דימי א״ר יוחנן מי שאמר בשעת מיתתו פלונית שפחתי אל ישתעבדו בה לאחר מותי כופין את היורשים וכותבין לה גט שחרור [ה]אמרו לפניו רבי אמי ורבי אסי רבי אי אתה מודה שבניה עבדים כי אתא רב שמואל בר יהודה אמר רבי יוחנן [ו]מי שאמר בשעת מיתתו פלונית שפחתי קורת רוח עשתה לי יעשה לה קורת רוח כופין את היורשין ועושין לה קורת רוח מ״ט [ז]מצוה לקיים דברי המת ° אמר אמימר המפקיר עבדו אותו עבד אין לו תקנה מ״ט גופיה לא קני ליה איסורא הוא דאיכא גביה ואיסורא לא מצי מקני ליה א״ל רב אשי לאמימר [ח]והאמר עולא אמר רבי יוחנן [ט]ורב חייא בר אבין אמר רב אחד זה ואחד זה יצא לחירות וצריך גט שחרור א״ל [י]צריך ואין לו תקנה איכא דאמרי אמר אמימר [כ]המפקיר עבדו ומת אותו העבד אין לו תקנה מאי טעמא גופיה לא קני ליה איסורא הוא דאיכא גביה ואיסורא לבריה לא מורית א״ל רב אשי לאמימר והא כי אתא רב דימי א״ר יוחנן דרב דימי טעותא היא א״ל מאי טעותא דלא אמרה בלשון שחרור הא אמרה בלשון שחרור הכי נמי א״ל אנא כדרב שמואל בר יהודה סבירא לי ההוא דסקרתא דעבדי דאזדבן לעובד כוכבים כלו מרוותא בתראי אתו לקמיה דרבינא אמר להו זילו אהדרו אבני מרוותא קמאי ויכתבו לכו גיטא דחרותא אמרו ליה רבנן לרבינא והאמר אמימר המפקיר עבדו ומת אותו העבד אין לו תקנה אמר להו אנא כרב דימי סבירא לי אמרו ליה דרב דימי טעותא היא אמר להו מאי טעותא דלא אמרה בלשון שחרור הא אמרה בלשון שחרור הכי נמי [ל]והלכתא כרבינא ההוא עבדא דבי תרי קם חד מינייהו ושחרריה לפלגי׳ אמר אידך השתא שמעי בי רבנן ומפסדו ליה מינאי ° אזל אקנייה לבנו קטן שלחה רב יוסף בריה דרבא לקמיה דרב פפא שלח ליה [מ]כאשר עשה כן יעשה לו גמולו ישיב לו בראשו אנן קים לן בינוקא דמקרבא דעתיה לגבי זוזי [נ]מוקמינן ליה אפוטרופוס

ומקרקיש

יצא לחירות. דאי לאו דשחרריה לא הוה שביק ליה למנסב בת חורין: **כל כך יש בידך.** משמיה דרבי ואני שונה וחכ״א אינה מקודשת: **שטר אירוסין.** הרי את מקודשת לי וקדשה בו: דרבה בר רב שילא לקמן: **השיאו אשה.** דאי לאו דשחרריה לא הוה מיעבד איסורא על ידו: **ואיהו עביד איסורא.** שנושא את שפחתו: **צאי בו והתקדשי בו.** כלומר אי דאמר התקדשי בו גרידא ודאי שחררה מעיקרא אבל השתא דאמר לה צאי בו והתקדשי בו וזה יהיה לך שטר שחרור ושטר ארוסין גלי מילתיה דלא שחררה אלא בהאי: **ר״מ סבר יש בלשון.** הרי את מקודשת לי לשון שחרור וה״ק הוי ראויה להתקדש לי בו והתקדשי בו: **שהניח תפילין בפני רבו.** אין דרך עבד להניח תפילין דמ״ע שהזמן גרמא היא דלילה לאו זמן תפילין הוא(ס): **אפוטרופוס.** על נכסיו דאי לאו דשחרריה לא הוה חשיב ליה: **הרי זה לא יצא לחירות** גרסינן: **אמרו לפניו.** לפני ר׳ יוחנן: **אי אתה מודה.** דאל ישתעבדו אינו לשון שחרור ולא לשון הפקר אלא לא יטריחוה בעבודתה אבל וולדות היולדין ממנה מעכשיו עבדים הם ואמאי כופין לשחררה ויפסידו ולדות מכאן ולהבא שלא נוה אביהם כן: ה״ג **כי אתא רב שמואל כו׳** ולא גרסי׳ אלא. ופליג אדרב דימי ואמר לא כך אמר רבי יוחנן אלא כך אמר: **ועושין לה קורת רוח.** ואם אין רוחה נתקררה בלא שחרור ישחררוה: **אין לו תקנה.** ואפי׳ בשטר: **לא מורית.** שאין ירושה אלא בדבר שיש בו ממון: **והא כי אתא רב דימי כו׳.** וכיון דאמר אל ישתעבדו בה פקע ליה ממונא מינה וקאמר יורשין כותבין לה גט שחרור: **טעותא היא.** כדאמרן לעיל דהוא לא נוה לשחררה: ופרכינן **מאי טעותא.** דרב דימי דלא אמר הכא בלשון שחרור: **הא אמר.** הרי את בת חורין לא הוו קפדי רבי אמי ורבי אסי עלה: **כרב שמואל בר יהודה סבירא לי.** דאמר לא א״ר יוחנן כן ולא אמרו לו רבי אמי ורבי אסי כן וכיון דקאמר יעשה לה קורת רוח לא מנע בה היורשין ממנה אלא בהן תלה: **דיסקרתא.** קריה: **דעבדי.** עבדים של ישראל היו ומכרום לעובד כוכבים ותנן (לקמן דף מג:) המוכר עבדו לעובד כוכבים יצא לחירות: **כלו מרוותא בתראי.** כלו אדוניהם האחרונים עובדי כוכבים: **אתו.** העבדים: **לקמיה דרבינא.** להתירן בבנות ישראל: **אהדרו אבני מרוותייכו קמאי.** חזרו על בני אדוניכם הראשונים ובקשו מהם לכתוב לכם גט חירות: **אין לו תקנה.** דאיסורא לבניו לא מורית והא נמי כי זכייה פקע כספיה מיניה ואיסורא הוא דהוה ליה גביה ואיסורא לאו ירושה היא להורישה לבניו: **כרב דימי סבירא לי.** דאמר אל ישתעבדו בה ופקע להו ממונא מינה וקאמר כותבים לה גט שחרור: **הא אמרה בלשון שחרור.** כגון הרי את בת חורין: ה״ג. דלא טעותא היא וכופין דירושה היא להורישה לבניו: **ומפסדי ליה מינאי.** כדאמרינן במתני׳(י) כופין את רבו ועושה אותו בן חורין: **אקנייה לבנו קטן.** שאין ראוי לכופו בבית דין: **מוקמינן אפוטרופוס.** ליתוקא לברור לו דמים יפין כמה שהוא נישום בשוק שהרי צריך העבד לכתוב שטר על חצי דמיו:

ומקרקיש

לאפוקי מר׳ יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו אע״ג דרב גופיה פסיק כוותיה בהאיל פרקא דהתם לשופרא דשטרא אתקין (ס)אבל הכא למאן דאמר בכליו של מקנה לא מהני בכליו של קונה ובקונטרס פירש בהזהב (ב״מ מז.) דלוי דאמר בכליו של מקנה כ״ש בכליו של קונה ואין נראה כיון דאמר דגואל נתן לבעז לא מהני אלא בענין זה כמו לרב נחמן דאמר פירי לא עבדי חליפין משום דבעינן דומיא דנעלו ולא אמרינן דהואיל דכלי שוה פרוטה קני כל שכן פירות שוים אלף וזה דליכא הנאה טפי דגמר ומקני ועוד אמרינן בנדרים בהשותפין (דף מח:) דסודרא קני על מנת להקנות הוא(ו): **כשרבו** הניח לו תפילין. ולא משום דלא מיעביד ליה איסורא דמברך עליהן ואיכא ברכה לבטלה דהא סוכה לולב ושופר וכמה מצות עשה שהנשים מברכות אלא משום דאין עבדים רגילים בתפילין ואי לאו דשחרריה לא הוה מנח ליה: **אותו** העבד אין לו תקנה. פירוש לא בבת חורין ולא בשפחה כדפירש בקונטרס לעיל(ס) ואין נראה מדאמר לעיל (דף לח.) עבד שברח מבית האסורין כו׳ ולא עוד אלא שכופין את רבו ועושה אותו בן חורין ומאי קא משמע לן פשיטא דכופין אותו כיון דאסור בשפחה ובבת חורין כמו חציו עבד וחציו בן חורין וכן הא דאמר בירושלמי דהיכא דאמר שחררו כופין את היורשים משום מצוה לקיים דברי המת תיפוק ליה משום דאסור בשפחה ובבת חורין ובפ׳ בתרא דכריתות (דף כד:) אמרינן דסבר (ט)רשב״ג המפקיר עבדו יצא לחירות וצריך גט שחרור ומעוכב גט שחרור אוכל בתרומה ומסתברא כיון דאוכל בתרומה דשרי נמי בשפחה ולכך נראה דאין לו תקנה בבת חורין קאמר אבל בשפחה שרי: **צריך** ואין לו תקנה. תימה דתיקשי ליה מאידך דרבי יוחנן דאמר לעיל (לח.) עבד שברח מבית האסורין כו׳ ולא עוד אלא כופין את רבו אלמא יש לו תקנה: **הא** אמרה בלשון שחרור הכי נמי. תימה דלעיל קאמר אדרבי יוחנן אי הכי המפקיר עבדו ומת נמי יהא משתלח בלא גט דעבדו כאשתו והכא משמע דבעי גט ושמא לעיל אתיא כרב שמואל בר רב יהודה דהכא אי נמי הכא בעי גט מדרבנן שלא יאמר לו עבדי אתה כדאמר לקמן לחד תנא ביוצא בראשי אברים:

וכתב

מסורת הש״ס

א) פ״א ולא עוד אלא שכופין את רבו וכותב לו רבו שטר שחרור, ב) כתובות כח., ג) לעיל יד: טו. [כתובות ע.], ד) [לעיל לט.], ה) [לעיל לח:], ו) [ברכות טז: וש״נ], ז) [לעיל לט.], ח) ב״מ קא:, ט) [מנחות לו:], י) לקמן דף מא:, כ) [עי׳ תוס׳ לקמן עב. ד״ה הכי], ל) [ועי׳ היטב תוס׳ ב״מ מז. ד״ה בכליו], מ) [דף לט: ד״ה אין לו תקנה], נ) ל״ל ת״ק דרשב״ג,

◆

גליון הש״ס

גמ׳ יש בלשון הזה לשון שחרור. ע׳ יבמות דף מז ע״ב תד״ה שם גר: שם אמר אמימר המפקיר עבדו. ע׳ לקמן דף מג ע״ב תד״ה אבל: שם אזל אקנייה לבנו קטן. ע׳ לקמן דף מב ע״א תד״ה יום של רבו:

◆

מוסף רש״י

או שעשאו רבו אפוטרופוס. מסר נכסיו בידו לסחנים ולהוציא לסחורה (כתובות כח.). לא יצא לחירות. ולא אמרינן אי לאו דשחרריה לא הוה יהיב מיניה ולא הוה שביק ליה לנהוג מנהג בן חורין (שם). אין לו תקנה. דכיון דהפקירו פקע ממוניה מיניה ואיסורא הוא דפש לבעלים עליהן וכי מיית אין זו ירושה להורישה לבניו, הלכך אין לו מי שיתירנו בגט (לעיל לט.).

עין משפט נר מצוה

עד א מיי׳ פ״ו מהלכ׳ עבדים הלכה ח טוש״ע י״ד סי׳ רסו סעי׳ סט וסעיף נח:

עה ב ג ד מיי׳ פ״ח מהל׳ עבדים הלכ׳ יח סמג עשין פו טוש״ע י״ד סי׳ רסז סעיף ע וטוש״ע אה״ע סי׳ ד סעיף יג:

עו ה מיי׳ שם פ״ו הל׳ ד סמג שם טוש״ע י״ד שם סעיף עו:

עז ו מיי׳ שם ופ״ט מהל׳ זכייה הלכה יג סמג שם טוש״ע שם סעיף ע [טוש״ע חו״מ סימן רנ ס״ד]:

עח ז מיי׳ פ״ח מהל׳ עבדים הלכה יג סמג שם טוש״ע י״ד סי׳ רסז סעיף סד:

עט ח מיי׳ שם פ״ו הל׳ ח סמג שם טוש״ע שם סעיף סג:

◆

תוספות רי״ד

אריב״ל עבד שהניח תפילין בפני רבו יצא לחירות. פי׳ עבד לאו בר תפילין הוא דתפילין מצות עשה שהזמן גרמא הם ולילה לאו זמן [תפילין] הוא ושבת נמי לאו זמן תפילין הוא ועבד איתקש לאשה איתיביה לוה ממנו רבו או שעשאו רבו אפוטרופוס או שהניח תפילין בפני רבו או שקרא ג׳ פסוקים בבה״כ בפני רבו הרי זה לא יצא לחירות אמר רבה בר שילא כשרבו הניח לו תפילין וכן נמי אם השיאו רבו אשה יצא לחירות וכופין אותו לכתוב לו גט שחרור: אמר אמימר המפקיר את עבדו ומת אותו העבד אין לו תקנה מ״ט גופא לא קני ליה איסורא הוא דאיכא גביה ואיסורא לבריה לא מורית. פי׳ שאין קנין האסור ממון להורישו לבניו. וליתא לדברי אמימר דאמ׳ ההוא כסקרתא דעבדי ואיזדבן לגוים. פי׳ עיר של עבדים כדאמרין בפ׳ כיצד מעברין גבי עיר של יחיד כגון הקרתא דריש גלותא כלו מרוותייהו בתראי. פי׳ הגוים שקנאום אתו לקמיה דרבינא אמר להו זיל אהדרו אבני מרוותא קמאי ולכתבו לכו גיטא דחירותא כו׳ ותנן לקמן המוכר עבדו לגוים יצא לחירות אבל צריך גט שחרור להתירו בבת ישראל והלכתא כרבינא שגם היורש יכול לשחרר ואע״ג דליכא עליה אלא קנין אסור בלחוד. ההוא עבדא דהוה לבי תרי קם חד מינייהו ושחרריה לפלגא דידיה אמר אידך השתא שמעי רבנן ומפסדי ליה מינאי כי אמרי׳ לקמן מי שחציו עבד וחציו בן חורין כופין את רבו ועושין אותו בן חורין וכותב לו שטר על חצי דמיו אזל אקנייה לבנו קטן שלחה רב יוסף בריה דרבא קמיה דרב פפא שלח ליה כאשר עשה כן יעשה לו גמולו ישיב בראשו אנן קים לן בינוקא דמיקרבא דעתיה לגבי